



Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 46 Volume: 9 Issue: 46

Ekim 2016 October 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

LİMNİ GÖLÜ TABİAT PARKININ (GÜMÜŞHANE) REKREASYON POTANSİYELİ RECREATION POTENTIAL OF LİMNİ LAKE NATURE PARK (GÜMÜŞHANE)

Salih BİRİNCİ*
Mehmet ZAMAN**
İhsan BULUT***

Öz

Bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile ön plana çıkan halkın dinlenebileceği veya eğlenebileceği doğal alanlar tabiat parkı olarak ifade edilmektedir. Bu şartlara sahip sahalar gerek ülkemiz gerekse de dünyada çeşitli şekillerde koruma altına alınarak turizme açılmaktadır. Bu şekilde Türkiye’de değişik statülerde koruma altına alınarak turizme açılan sahalar içerisinde tabiat parkları önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada Orman ve Su İleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 2011 yılında tabiat parkı ilan edilen Limni Gölü’nün Gülez’in (1990) geliştirdiği yöntemle göre rekreasyon potansiyeli değerlendirilmiştir. Yönteme göre park alanının sahip olduğu peyzaj değeri, iklim değeri, ulaşılabilirlik ve rekreatif kolaylıkları toplamından sahayı etkileyen olumsuz etkenler çıkarılarak tabiat parkının rekreasyon potansiyeli hesaplanmıştır. Gümüşhane İlinin Torul ilçesinde Zigana Köyü sınırları içinde kalan tabiat parkı, Gümüşhane şehir merkezine yaklaşık 40 km, Trabzon şehrine ise 65 km uzaklıktadır. Gölün yanı sıra doğal bitki örtüsü, yaban hayatı, kır meskenleri ve yayla yerleşmeleri gibi alternatif çekiciliklere sahip park alanında son yıllarda gelen ziyaretçilerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ve konaklayabilecekleri tesislerin varlığı tabiat parkının rekreasyon potansiyelini artırmaktadır. Ayrıca tabiat parkının yakınındaki Zigana Kış Sporları Turizm Merkezinin yaz aylarında çim kayağı yapma imkânı sunmasının yanı sıra kamp ve karavan turizmi ile foto-safari gibi birçok sportif etkinliğe imkan tanınması tabiat parkı ve çevresinin rekreasyon potansiyeline katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Limni Gölü, Tabiat Parkı, Rekreasyon, Gümüşhane, Torul.

Abstract

Natural areas which are prominent with their flora and fauna where community can take a rest or have fun are expressed as nature park. The areas which gave such features are taken under protection in our country and in the world and are opened for tourism. Among the areas taken under protection in Turkey in different statues, nature parks are prominent. In this study the recreation potential of Limni Lake which was announced as nature park by Ministry of Forestry and Water Affairs Nature Protection and National Parks General Directorate in 2011 according to method developed by Gülez (1990). According to the method negative factors affecting the area were removed from the total of the landscape value, climate value, accessibility and recreative easinesses of the park area in order to calculate the recreation potential of the park. The nature park located in Zigana village of Torul district of Gümüşhane province is 40km away from Gümüşhane city center and 65km away from Trabzon province. The existence of facilities in the park area (where visitors can stay and fulfill their daily requirements) which has alternative attractions other than its lake such as natural flora, wild life, rural residences and plateau settlements increase the recreation potential of the natural park. Besides Zigana Winter Sports Center allowing grass skiing in summer and also providing camp and caravan tourism and many sportive activities such as photo-safari contributes to recreation potential of the natural park and its surrounding.

Keywords: Limni Lake, Natural Park, Recreation, Gümüşhane, Torul.

1.Giriş

Dünyada en önemli faaliyetlerden biri olan turizm ve rekreasyon ile turizmi meydana getiren seyahat olgusu çok geniş bir faaliyet çeşitliliği oluşturmaktadır. İnsanların boş zamanlarında yaptıkları faaliyetleri ifade eden rekreasyon, özellikle sanayileşme ve şehirleşme sonucunda ortaya çıkmıştır (Özgüç, 2013: 3).

İnsanların boş zamanlarında eğlence ve tatmin dürtüleri ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler biçiminde tanımlanan rekreasyon ile turizm kavramları beraber anılan kavramlar olmakla birlikte bazı temel noktalarda birbirinden ayrılmaktadır. Rekreasyonel faaliyetler kısa süreli, anlık gün içinde hatta birkaç saatlik olabilmektedir. Rekreasyonda mesafe daha sınırlıdır, gidilecek yerin yakınlığı önemlidir, hatta yürüyüş mesafesinde olması tercih edilir. O nedenle rekreasyonda ikamet edilen yeri terk etmek gerekmezken, turizmde bu şarttır (Emekli, 2001).

*Yrd.Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü sbirinci@atauni.edu.tr, sbirinci6125@gmail.com

** Prof. Dr. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, mzaman@atauni.edu.tr

*** Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü ibulut@atauni.edu.tr

Bu çalışma 4. Uluslararası Coğrafya Sempozyumu’nda (23-26 Mayıs 2016) Kemer (Antalya) özet metin olarak sunulmuştur.

Bu açıdan rekreasyon, katılanın gönüllü olarak boş zamanında, tek başına veya grupla, araçlı, araçsız, açık veya kapalı alanlarda, kent içi veya dışında, bir organizasyon içinde veya bireysel olarak zorunlu olmadan gerçekleştirilen her türlü etkinliği kapsamaktadır (Karaküçük, 2005: 65).

Rekreasyon faaliyetleri çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Genellikle kapalı veya açık mekânlarda sürdürülmelerine göre ayrılabilirler gibi, katılımcı ve izleyici olarak gerçekleşmesine göre aktif ve pasif olarak da ayırım yapılabilmektedir (Özgüç, 2013: 4). Bunlar dışında araştırmacılar rekreasyon faaliyetlerini genel olarak amaçlarına (dinlenme, kültürel, toplumsal, sportif, turizm, sanatsal gibi) ve çeşitli kriterlere göre (yaşa, faaliyete katılanların sayısına, zamana, kullanılan mekana, sosyolojik muhtevaya) sınıflandırmaktadır (Karaküçük, 2005: 67,68). Ayrıca bu tür faaliyetleri kent içi ve kırsal rekreasyon faaliyetleri şeklinde ayırımı sıklıkla kullanılmaktadır (Özgüç, 2013: 4; Simmons, 1975: 309).

Sanayileşme ve plansız yapılaşma ile birlikte kentsel alanlarda yeşil alanların ortadan bu alanlarda yaşayan nüfusun boş zamanlarında kentin stresinden uzaklaşma istekleri rekreasyon alanlarının kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Bu kapsamda kent içi rekreasyon alanları belli ölçüde insanların dinlenmelerine imkan tanımış olsa da şehre yakın kırsal alanlar şehrin stresinden kurtulmak ve farklılık arayanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Bu çerçevede son yıllarda doğal ve kültürel değerleri ile ön plan çıkan ve bu özellikleri ile çeşitli statülerde koruma altına alınan tabiat parkları rekreasyon potansiyelleri nedeniyle çok sayıda insanı kendine çekmektedir. Tabiat parkları farklı doğal ve kültürel kaynaklar ile katılımcılara çok çeşitli rekreasyon etkinliği yapma imkanı sunmaktadır. Böylece bu alanlara gelen ziyaretçiler açık hava rekreasyon etkinlikleri ile fiziksel ve ruhsal yönden rahatlama veya yenilenme fırsatı bulurlar.

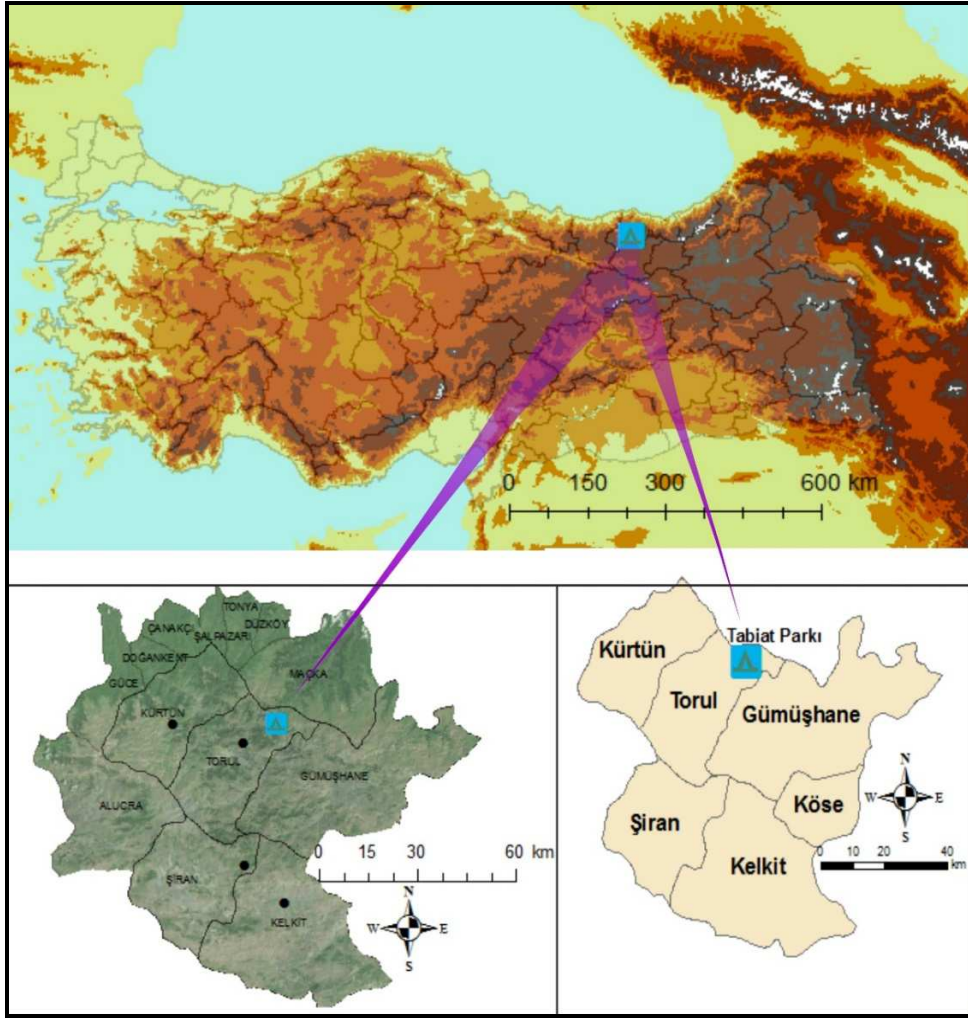
Doğal ve kültürel özellikleriyle öne çıkan bu tür alanların rekreasyon ve turizm potansiyelinin tespitine yönelik çok sayıda akademik yayın yapılmış (Taşlıgil, 1994; Köse, 1997; Yaşar, 2000 ve 2001; Arı, 2003; Doğanay ve Alım, 2003; Somuncu, 2003 ve 2015; Arı ve Soykan, 2006; Tıraş, 2008; Aydınöz ve İbret, 2012; Kervankıran ve Eryılmaz, 2014) ve bir bölümü rekreasyon amaçlı kullanıma açılmıştır. Bu şekilde kullanıma açılan korunan alanlardan biri de Limni Gölü Tabiat Parkı'dır. Rekreasyon alanlarının potansiyelini tespitiye yönelik pek çok yöntem bulunmakla birlikte ülkemiz şartlarında orman içi rekreasyon alanlarının açık hava rekreasyon potansiyelinin saptanmasına yönelik Gülez'in (1990) geliştirdiği yöntem kullanılarak Limni Gölü Tabiat Parkı'nın rekreasyon potansiyeli tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.Çalışma Alanı

Limni Gölü Tabiat Parkı Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde, Gümüşhane ilinin Torul ilçesi sınırları içinde yer almaktadır (Harita 1). 1999 yılında mesire yeri olarak ilan edilen bu alan, 2004 yılında A Tipi Mesire yeri olarak belirlenmiş, Orman ve Su İşleri Bakanlığı Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından 2011 yılında tabiat parkı ilan edilerek koruma altına alınmıştır. Tabiat parkı alanı yüzölçümü ilk etapta 32,50 ha iken, 2013 yılında park sınırları genişletilerek korunan alan 71,5 ha çıkarılmıştır. Trabzon-Gümüşhane il sınırında Zigana Dağlarının güney yamacında 1700-2200 m yükseltiler arasında yer alan park alanında piknik alanları, çocuk oyun bahçesi, yürüyüş yollarının yanı sıra kır gazinosu ve 10 adet kır evi bulunmaktadır.

Park alanına, Trabzon yönünden gelenler Trabzon-Gümüşhane karayolu güzergahı üzerinde, Zigana Tüneline girmeden sola ayrılan karayolu (eski Trabzon-Gümüşhane karayolu) ile ulaşabilirken, Gümüşhane yönünden gelenler ise aynı güzergah üzerindeki Zigana Köyü'ne ayrılan karayolu ile ulaşmaları mümkündür. Bu güzergahlar üzerinden park alanı Gümüşhane şehri merkezine 40 km, Trabzon şehrine ise yaklaşık 65 km uzaklıktadır.

Tabiat parkı ve çevresi doğal ve beşeri çekicilikler yönünden zengin bir potansiyele sahiptir. Gölün yanı sıra park sahası içinde ve çevresindeki alanlarda ladin ve sarıçam ve köknarların oluşturduğu ormanlar ile alpin vejetasyon yüksek bir peyzaj değeri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra tabiat parkı çevresinde Kadirga, Zigana, Saronay (Bulut, 1998: 179) gibi çok sayıda yayla yerleşmesinin bulunması da kültürel açıdan tabiat parkının rekreasyon değerine katkı sağlamaktadır. Özellikle taş ve ahşap malzemeden yapılmış geleneksel yayla meskenleri bu kapsamda ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir (Fotoğraf 1).



Harita 1. Çalışma Alanının Lokasyon Haritası.

Limni Gölü Tabiat Parkı sahip olduğu özellikler dikkat alındığında trekking (doğa yürüyüşü), dağ bisikleti, kamp ve karavan turizmi, yaban hayatı ve kuş gözlemciliği, yayla turizminin yanında çeşitli eğlenme ve dinlenme aktivitelerinin yapılması için uygun şartlar sunmaktadır. Ayrıca Park alanına yaklaşık 6 km uzaklıkta Zigana Dağı Gümüşkayak Kış Sporları Turizm Merkezi bulunması ve sunduğu turizm ve rekreasyon imkanları tabiat parkının rekreasyon potansiyeline çeşitlendirmekte ve artırmaktadır.

Zigana Dağı Gümüşkayak Kış Sporları ve Turizm Merkezi, öncelikle 1991 yılında Zigana Kış Turizm Merkezi olarak ilan edilmiştir. Turizm merkezi, kış sporları, dağcılık, izcilik, çim kayağı, kamp ve yayla turizmine uygun iklimik, topografik ve fitolojik özellikleri ile turizm yönünden büyük bir potansiyele sahiptir. Turizm merkezi ilan edilmesiyle birlikte çevre düzeni planı onaylanmıştır. Plan doğrultusunda spor tesisleri, piknik ve kamp alanları, yürüyüş yolları düzenlenmiştir. Aynı plan kapsamında sivil mimari dokunun korunması ve yerleşim alanlarındaki tüm yapıların geleneksel yerel yapılaşma ile uyumlu şekilde ahşap ve taş malzeme ile yapılması, kat sayısının iki olarak sınırlandırılması gibi şartlar getirilmiştir (Zaman, 2006:189). Yaz ve kış turizmine elverişli turizm merkezinde, 1987 yılında kayak pistleri kurulmuş ve günümüzde de bu pistler kullanılmaktadır. Merkez içinde yapımına 1968 yılında başlanan ve 2006 yılında yatak kapasitesi 100 çıkarılan otel dışında, 5 adet bungalov tipi ev mevcuttur. Bunun yanı sıra merkez içinde bakkal, kasap, güvenlik hizmetlerini sağlayan jandarma karakolu bulunmaktadır (Bulut, 1998: 176; Zaman, 2012: 312). Turizm açısından büyük bir potansiyel taşıyan bu merkezin çalışma sahası olan Limni Gölü Tabiat Parkı'na çok yakın bir noktada olması şüphesiz tabiat parkının tanınması açısından bir avantaj oluşturmaktadır. Özellikle rekreasyon amaçlı gelip çadır ve kamp yapma imkanı olmayan ziyaretçiler konaklamak ihtiyaçlarının karşılanmasında alternatif oluşturmaktadır (Foto 2.).



Fotoğraf 1. Limni Gölü Tabiat Parkı ve çevresi doğal ve beşeri çekiciliklerden görüntüler.



Fotoğraf 2. Zigana Dağı Gümüşkayak Kış sporları Turizm Merkezi yıl boyunca çok çeşitli etkinliklerin yapılabildiği ve aynı zamanda konaklama tesislerinin varlığı ile ön plana çıkan spor ve rekreasyon alanıdır.

3. Materyal ve Yöntem

Çalışma büro çalışması ve arazi çalışmasından oluşmaktadır. Bu kapsamda çalışma sahası ve konu ile ilgili yerli ve yabancı kaynaklar taranarak rekreasyon ve açık hava rekreasyon sahalarının potansiyeline yönelik araştırmalar incelenmiş, daha sonra tabiat parkında gidilerek gözlemlerde bulunmuş ve işletmeciler ve alana gelenler ziyaretçilerle mülakatlar yapılarak veriler temin edilmiştir. Ayrıca tabiat parkının iklim değerini belirlemek için Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü Torul ve Zigana Kayak Merkezi Meteoroloji istasyonları verileri kullanılmıştır.

Açık hava rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamada çok önemli bir yeri olan orman içi dinlenme alanlarının ne düzeyde bir potansiyele sahip olduğu yönelik çok sayıda rekreasyon değerlendirme yöntemi geliştirilmiştir. Bu yöntemlerden biri de ülkemiz koşullarına uygun olarak geliştirilen Gülez (1990) yöntemidir. Basit bir formülle, orman içi dinlenme alanlarının rekreasyon potansiyelini kolayca bulunmasına imkan vermesi nedeniyle Limni Gölü Tabiat Parkının rekreasyon potansiyelinin belirlenmesine yönelik yapılan bu çalışmada Gülez'in geliştirmiş olduğu yöntem kullanılmıştır.

Bu yöntemde göre park alanının sahip olduğu peyzaj değeri, iklim değeri, ulaşılabilirlik ve rekreatif kolaylıkları toplamından sahayı etkileyen olumsuz etkenler çıkarılarak tabiat parkının rekreasyon potansiyeli hesaplanmaktadır. Yöntem basit bir matematik formüle dayanmakta ve $RP = P + İ + U + RK + OSE$ ile ifade edilmektedir. Formülde belirli ağırlıklarla giren sembollerden P: Peyzaj değeri, İ: İklim, U: Ulaşılabilirlik, RK: Rekreatif kolaylık, OSE: Olumsuz Etkenleri göstermektedir. Hesaplama işleminin kolay olması için formülde bulunan her parametrenin bir rekreasyon yeri için ayrıntılı puanlandırmayı gösteren

Orman içi Rekreasyon Potansiyeli Değerlendirme Formu (ORPDF) düzenlenmiştir (Tablo 1, Gülez, 1990: 134).

Bir alanın en önemli rekreasyon potansiyeli peyzaj değeri olarak kabul edilmekte, toplam rekreasyon içindeki oranı % 35'lik oranla ilk sırada yer almaktadır. Bu çerçevede alanın büyüklüğü, bitki örtüsü, hidrografik özelliği, topografik durumu, görsel kalitesi ve diğer özellikleri dikkate alınarak peyzaj değeri hesaplanmaktadır.

Yöntemde iklim elemanlarının rekreasyon faaliyetleri üzerindeki etkileri dikkate alınarak değerlendirme içindeki payı % 25 olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede sıcaklık, yağış, güneşlenme ve rüzgar parametrelerinin her biri değerlendirilmek suretiyle rekreasyon alanının toplam iklim değeri bulunmaktadır.

Rekreasyon ve turizm etkinlikleri için en önemli unsurların başında ulaşılabilirlik gelmektedir. Bu nedenle ulaşılabilirlik yöntemde % 20'lik bir ağırlıkla ayrı bir kriter olarak değerlendirilmeye katılmıştır. Özellikle büyük şehirlere yakınlığı, ulaşım kolaylığı, alternatif ulaşım sistemleri ve alanın turistik önemi gibi unsurlara göre alanın ulaşılabilirlik puanı belirlenmektedir.

Açık hava dinlenme yerlerinde piknik tesisleri, konaklama tesisleri, su, tuvalet, otopark, kır gazinosu ile bekçi veya görevli durumu gibi unsurlar rekreatif kolaylık başlığı altında değerlendirilmeye alınmış ve bunların toplam rekreasyon potansiyeli içindeki yeri % 20 olarak tespit edilmiştir.

Rekreasyon sahalarda potansiyeli yükselten unsurlar olabileceği gibi ziyaretçileri rahatsız edebilecek ve bu nedenle alanın değerini düşürebilecek hava ve su kirliliği, bakımsızlık, güvenlik sorunu gibi olumsuz etkenler de olabilmektedir. Yöntemde bu unsurlar da dikkate alınarak bir alanda rekreasyon potansiyelinin olumsuz yönde etkileyebilecek bu unsurlar en fazla -10 puan olarak değerlendirilmiştir.

4.Bulgular

Yönteme göre rekreasyon potansiyelinin değerini belirlemeye ilişkin yapılan değerlendirmeler Gülez'in geliştirmiş olduğu Orman içi Rekreasyon Potansiyeli Değerlendirme Formu (ORPDF) baz alınmıştır. Buna göre öncelikle tabiat parkının peyzaj değerine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır.

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na bağlı Milli Parklar Genel Müdürlüğü verilerine göre 2011 yılında tabiat parkı ilan edilen alanın toplam yüzölçümü 71,5 ha (71535 da) olup, buna göre parkın alan büyüklüğü 10 ha'ın üzerinde olması nedeniyle 4 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Arazi çalışmaları ve daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışma alanının bitki örtüsü iğne yapraklı ormanlar ve alpin bitkilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra park çevresinde kısmen çalı ve dikenlerden oluşan orman altı formasyonu da bulunmaktadır. Değerlendirme formuna göre bir alanda orman, çalı ve çayırın varlığı o alan için bitki örtüsü değerinin maksimum değerde olduğunu göstermektedir. Ancak park alanında ormanı oluşturan türler ve çalı türlerinin azlığı göz önüne alınarak tabiat parkının bitki örtüsü değeri 7 olarak değerlendirilmiştir (Tablo 1).

Açık hava rekreasyon alanlarında deniz, göl, akarsu gibi hidrografik unsurların varlığı rekreasyon potansiyelini artırmakta ve gelen ziyaretçi sayısını doğrudan etkilemektedir. Arazi çalışmaları sırasında gelenlerle yapılan mülakatlarda bu alanı tercih etmelerinde birinci önceliklerinin Limni Gölü olduğu tespit edilmiştir. Bu çerçevede tabiat parkı ve dolayısıyla rekreasyon alanının deniz, göl, akarsulara yakınlığı kriteri 7 hesaplanmıştır (Tablo 1).

Tabiat parkı genel olarak 1800-2100 m yükseltiler arasında vadilerle parçalanmış yamaç ve sırtlardan oluşmaktadır. Park alanının Argis 10.02 programı ile yapılan topografya, sayısal yükselti ve eğim haritalarında analizler yapıldığında sahanın engebeli bir topografyaya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Buna bağlı olarak alanın yüzeysel durumu değerlendirme formunda en düşük puan olan 1 (orta engebeli) olarak değerlendirilmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Limni Gölü Tabiat Parkı Orman içi Rekreasyon Değerlendirme Formu (Gülez,1990)

Peyzaj Değeri (P)	Ögenin Özellikleri	Maksimum Puan	Açıklama ve Puan		Değerlendirme Puanı
Peyzaj Değeri (P)	Alanın Büyüklüğü	4	>10 ha	4	4
			5-10 ha	3	
			1-5 ha	2	
			0,5-1 ha	1	
	Bitki Örtüsü	8	Ağaçlık, çalılık, çayırılık	7-8	7
			Yalnız ağaçlık ve çayırılık	6-7	
			Çalı, çayırılık, seyrek ağaçlık	5-6	
			Çalılık, seyrel ağaçlık	4-5	
			Yalnız çalılık ve çayırılık	3-4	
			Çalılık, seyrek ağaçlık	3-4	
			Çayırılık, seyrek ağaçlık	2-3	
	Yalnız çayırılık	1-3			
	Deniz, Göl, Akarsular	8	Deniz kıyısı	7-8	7
Göl kıyısı			6-7		

	Yüzeysel Durum	5	Akarsu kıyısı	4-5	1	
			Dereler	1-4		
			Düz alan	5		
			Hafif dalgalı	4		
			Az meyilli, yer yer düzlük	3		
			Az engebeli	2		
	Görsel Kalite	4	Panoramik görüntüler	3-4	3	
			Güzel görüş ve vistalar	2-3		
			Alanın görsel estetik değ.	1-3		
	Diğer Özellikler	6	Örneğin doğal anıt, çağlayan, mağara, tarihsel ve kültürel değerler, yaban hayvanları, kuşlar vb.	1-6	3	
İklim Değeri (İ)	Sıcaklık	10	Yaz Ayları (H,T,A) Ortalaması 16,17,18,19,20,21,22,23,24,25 34,33,32,31,30,29,28,27,26,25	1-10	1	
			1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10			
	Yağış	8	Yaz ayları (H,T,A) toplamı 50,100,150,200,250,300,350,400	1-8	7	
			8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1			
	Güneşlenme	5	Yaz Ayları Bulutluluk Ortalaması 0-2, 2-4, 4-6, 6-8, 8-9	1-5	3	
			5, 4, 3, 2, 1			
	Rüzgarlılık	2	Yaz ayları ortalama rüzgar hızı 1 m/sec'den az	2	1	
			1-3 m/sec arası	1		
Ulaşılabilirlik (U)	Bulunduğu Bölgenin Turistik Önemi	4	Akdeniz, Ege, Marmara Kıyısı	3-4	3	
			Karadeniz Kıyısı	2-3		
			Önemli Karayolu güzergahları, turizmde öncelikli yöreler	1-3		
	Bulunduğu Bölgede En Az 100.000 Nüfuslu Kent Olması	5	20 km'ye kadar uzaklık	4-5	3	
			50 km'ye kadar uzaklık	3-4		
			100 km'ye kadar uzaklık	2-3		
			20 km'ye kadar uzaklık	1-2		
	Ulaşılan Zaman Süresi (Yakındaki en 5000 nüfuslu kentten)	4	Yürüyerek 1 saate kadar veya taşıtla 0-30 dk arası	4	3	
			Taşıtla 30 dk-1 saat arası	3		
			Taşıtla 1-2 saat arası	2		
Taşıtla 2-3 saat arası			1			
Ulaşım (taksi ve özel oto dışında)	4	Yürüyerek gidebilme veya her an taşıt bulabilme	3-4	0		
		Belli saatlerde taşıt bulabilme	1-3			
Ulaşımında Diğer Kolaylıklar	3	Örneğin teleferik olması, denizden ulaşılabilme vb.	1-3	0		
Rekreatif Kolaylık (RK)	Piknik Tesisleri	4	Sabit piknik masası, ocak vb. (niteliklerine göre)	1-4	3	
	Su Durumu	3	İçme ve kullanma su olanakları (niteliklerine göre)	1-3	3	
	Geceleme Tesisleri	2	Sabit geceleme tesisleri	2	2	
			Çadırı veya çadırsız kamp kurabilme olanakları	1-2		
	WC'ler	2	Niteliklerine göre	1-2	1	
	Otopark	2	Niteliklerine göre	1-2	1	
	Kır Gazinosu, Satış Büfesi	2	Niteliklerine göre	1-2	1	
	Bekçi ve Görevliler	2	Sürekli bekçi/görevli	2	1	
			Hafta sonlarında bekçi/görevli	1		
Diğer Kolaylıklar	3	Örneğin plaj, kabin ve duş tesisleri, kiralık sandal olanakları, oyun ve spor alanları, tesisleri vb. (niteliklerine göre)	1-3	1		
Orman	Etkin Yer (OSE)	Hava Kirliliği	-3	Kirlilik derecesine göre	-1(-3)	0
		Güvenceli Olmaması	-2	Güvence durumuna göre	-1(-2)	0

	Su Kirliliği	-1	Deniz, göl, akarsular için	-1	0
	Bakımsızlık	-1	Yeterli bakımın yapılmaması	-1	0
	Gürültü	-1	Trafik, kalabalık vb.	-1	0
	Diğer Olumsuz Etkenler	-2	Taş ve çakıl ocakları, inşaat, fabrika kalıntıları vb.	-1(-2)	0
Genel Toplam veya Orman içi Rekreasyon Potansiyeli					59

Peyzaj değerine ilişkin bir başka ölçütü görsel kalite oluşturmaktadır. Tabiat parkının yüksek bir alanda yer alması ve yer yer tepelik alanların varlığı panoramik görüntüler yönünden alanı ön plana çıkarmaktadır. Bunun yanı sıra orman içinde gölün varlığı, orman ekosistemi ve daha yüksek kesimde alpin bitkiler ile çevredeki yayla yerleşmeleri görsel açıdan çeşitlilik sunmaktadır. Yönteme göre bu şekilde panoramik görüntülere sahip alanlar 4 puan olarak değerlendirilmektedir. Ancak alanın yoğun olarak kullanıldığı yaz aylarında zaman zaman sis olayının görülmesi söz konusu güzellikleri büyük oranda kısıtlamaktadır. Bu yönüyle alanın görsel değeri 3 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Peyzaj değerine ilişkin son kriter diğer özellikler altında toplanmış olup, alanda doğal anıt, çağlayan, mağara, tarihsel ve kültürel değerler, yaban hayvanları, kuşlar vb. unsurların varlığına göre 1 ile 6 puan arasında değerlendirme imkanı sunmaktadır. Bu kapsamda Limni Gölü Tabiat Parkı ve çevresinde yayla yerleşmelerinin varlığı ve buna bağlı geleneksel meskenler, çeşitli yaban hayvanları ile kuş türlerine görebilme imkanı gibi özelliklere bağlı olarak alanın diğer özellikler puanı 3 hesaplanmıştır (Tablo 1).

Gülez yöntemine göre rekreasyon alanının potansiyelinin hesaplanmasında iklim değerine ilişkin hesaplamalar ikinci sırada gelmektedir. Bu doğrultuda çalışma sahasının iklim değerlendirmeleri Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü Torul ve Zigana Kayak Merkezi Meteoroloji istasyonları verilerinden yararlanılmıştır. Tabiat parkına yakın olması (yaklaşık 6 km) ve bulunduğu yükselti (2050 m) itibarıyla değerlendirmelerde daha doğru sonuçlar vereceği düşünülerek Zigana Kayak Merkezi Meteoroloji istasyonu verilerinin kullanımı tercih edilmiştir. Ancak istasyonda yağış ve bulutluluk parametreleriyle ilgili ölçümler yapılmadığından, bunlarla ilgili değerlendirmelerde Torul Meteoroloji İstasyonu (930 m) verileri kullanılmıştır.

İklim değerine ilişkin değerlendirmede en önemli elemanlardan biri sıcaklıktır. Bu çerçevede özellikle rekreasyon faaliyetlerinin yoğunlaştığı yaz aylarının (Haziran, Temmuz, Ağustos) ortalama sıcaklık değeri dikkate alınarak sahasının sıcaklık değeri bulunmaktadır. Buna göre Limni Gölü Tabiat Parkı'nın sıcaklık değeri haziran (9,9 °C), temmuz (12,6 °C) ve ağustos (12,8 °C) ayı ortalama sıcaklıkların toplanması ve üçe bölünmesiyle bulunan yaz mevsimi ortalamasıdır (11,8 °C). Değerlendirme formuna göre bir sahasının sıcaklık değeri 1 ile 10 puan arasında değişmektedir. Sıcaklık ortalaması 16 ile 34 arasındaki değerler uç noktalar olarak kabul edilmekte, 16 °C ve altındaki sıcaklıklar ile 34 °C'nin üzerindeki ortalama sıcaklıklar en düşük puanla (1 puan) değerlendirilmektedir. Bu sıcaklıklardan 25 °C'ye doğru yaklaştıkça puanlar artmakta ve 25 °C rekreasyon faaliyetlerine en uygun değer kabul edilerek 10 puanla değerlendirilmektedir. Buna göre tabiat parkının yaz ayları ortalama sıcaklığı 11,7 °C olduğundan alanın sıcaklık değeri 1 puan olarak hesaplanmıştır (Tablo 1, 2).

Tablo 2. Zigana Kayak Merkezi Meteoroloji İstasyonu Aylara Göre Ortalama Sıcaklık ve Rüzgar Değerleri (2010-2015)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort.Sıcaklık	-4.3	-3.5	-1.5	3.3	7.7	9.9	12.6	12.8	10.9	6.1	0.8	-2.8	4,3
Rüz. m/sec	5.2	4.9	4.7	4.8	4.5	5.1	6.4	6.6	4.9	4.0	4.1	4.7	5,0

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Rekreasyon ve turizm açısından belirleyici iklim elemanlarından biri de yağıştır. Yağış miktarı ve rejimi rekreasyon ve turizm faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Rekreasyon faaliyetlerinin yoğunlaştığı yaz aylarında yağış miktarının az olması bu tür faaliyetleri olumlu etkilemesinden hareketle yaz aylarında yağışın miktarına göre 1 ile 8 arasında değişen bir puanlandırılma sistemi yapılmıştır. Buna göre yaz mevsiminde yağışın yükselmesi puanı düşürürken, yağış miktarının azalması puanı artırmaktadır. Torul Meteoroloji istasyonu verilerine göre yapılan değerlendirmelerde haziran (38,7 mm), temmuz (6,6 mm) ve ağustos (7 mm) aylarından oluşan yaz mevsimi yağış toplamı 52,3 mm olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda çalışma sahasının yağış değeri 50 mm'nin üzerinde olması nedeniyle 7 olarak değerlendirmeye alınmıştır (Tablo 1, 3).

Tablo 3. Torul Meteoroloji İstasyonu Aylara Göre Ortalama Yağış ve Bulutluluk Değerleri (1983-1989)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Yağış(mm)	27.2	28.3	27.8	41.5	58.5	38.7	6.6	7.0	13.4	26.0	19.0	23.9	317,9
Bulutluluk	6.2	6.2	6.1	6.3	6.3	5.2	4.1	2.8	4.0	5.3	5.8	6.3	5.4

Kaynak: Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

İklim değeri hesaplanmasında dikkate alınan güneşlenme kriteri sahanın bulutluluk derecesine göre belirlenmektedir. Bulutluluk oranı arttıkça güneşlenme azaldığından, bulutluluk oranı güneşlenme değeri arasında tersine bir orantı kurularak puanlama sistemi yapılmıştır. Değerlendirme formunda bulutluluk derecesine göre sahanın güneşlenme değeri 1-5 arasında puanlanmıştır. Torul Meteoroloji istasyonu verilerine göre haziran (5,2), temmuz (4,1) ve ağustos (2,8) aylarının oluşturduğu yaz ayları ortalama bulutluluk derecesi 4 olarak hesaplanmıştır. Ancak tabiat parkının Torul Meteoroloji İstasyonunun (930) bulunduğu konumdan (vadi tabanında) daha yüksekte ve dağlık bir bölgede yer aldığı dikkate alındığında bulutluluk derecesinin daha yüksek olacağından hareketle çalışma sahasının güneşlenme değeri 3 puan olarak değerlendirilmiştir (Tablo 1,3).

Rüzgar açık hava rekreasyon faaliyetlerine olumsuz yönde etkilemektedir. Yönteme göre yaz aylarında rüzgar hızının düşük olması rekreasyon değerini artırmakta, rüzgar hızı artışı ise rekreasyon değerini azaltmaktadır. Tabiat parkının rüzgarlılık değeri Zigana Kayak Merkezi Meteoroloji İstasyonu verilerine göre haziran (5,1 m/sec), temmuz (6,4 m/sec) ve ağustos (6,6 m/sec) aylarından oluşan yaz mevsiminin ortalama rüzgar hızı 6 m/sec olarak hesaplanmıştır. Bu durumda tabiat parkının rüzgarlılık değeri en düşük puan olan 1 olarak değerlendirmeye katılmıştır (Tablo 1,2).

Bir alanın rekreasyon ve turizme açılmasında turizmim 3 A'sı olarak ifade edilen çekicilik (attraction), konaklama (accommodation) ve erişilebilirlik (accessibility) (Özgüç, 2013: 44) temel unsurları dikkate alındığında ulaşımın ne kadar önemli olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu duruma bağlı olarak Gülez geliştirmiş olduğu yöntemde orman içi rekreasyon potansiyeli değerlendirmesinde ulaşılabilirlik değerine % 20'lik bir oran ayırmıştır.

Destinasyon alanının ulaşılabilirlik değerine ilişkin ölçütlerden biri alanın bulunduğu bölgenin turistik önemine bağlıdır. Yönteme göre Akdeniz, Ege, Marmara kıyı bölgelerinde yer alan turizm ve rekreasyon sahaları 3-4 puan, Karadeniz kıyı bandı 2-3 puan ve önemli karayolu güzergahları ile turizm merkezlerine yakın alanlar ise 1 ile 3 arasında puanlandırılmaktadır. Bu duruma göre çalışma alanı Doğu Karadeniz kıyı dağlarında, tarihte önemli güzergahlardan biri olan ve günümüzde de ulaşım hatları arasında yer bulunan Trabzon-Erzurum karayolu güzergahına çok yakın bir noktada bulunması nedeniyle bu kiretere ilişkin değeri 3 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Ulaşım değerinde dikkate alınan bir başka ölçü yakında en 100.000 kişilik bir kentin varlığıdır. Buna göre bir değerlendirme yapıldığında tabiat parkına yakın bu nüfus miktarına sahip tek şehir Trabzon'dur. Nitekim 2015 yılı ADNKS verilerine bakıldığında Trabzon il nüfusu 768417, Trabzon şehri nüfusu ise 320225'dir (TÜİK, 2015). Trabzon şehri yaklaşık tabiat parkına yaklaşık 65 km uzaklıkta olduğu dikkate alındığında alanın bu kritere ilişkin puanın 3 olduğu görülmektedir (Tablo 1).

Rekreasyon alanının yakınındaki en az 5000 kişilik kentten ulaşım süresi ile ilgili değerlendirme yapıldığında en yakın kentin yaklaşık 40 m mesafedeki Gümüşhane şehri olduğu belirlenmiştir. Ulaşımın 30 dakika ile 1 saat arasında araçlarla sağlanabileceğinden hareketle bu konuda alanın puanı 3 olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).

Taksi ve özel oto dışında alana ulaşımın mümkün olmaması ve diğer ulaşım kolaylıkları ile ilgili (ulaşımda teleferik kullanımı gibi) olarak tabiat parkının uygun şartlara sahip olmayışı nedeniyle söz konusu kriterler 0 puanla değerlendirilmiştir (Tablo 1).

Rekreasyon potansiyelinin belirlenmesinde en önemli değerlerden biri de sahada piknik tesisleri ve günlük zorunlu ihtiyaçları karşılayacak tesislerin varlığı, geceleme tesisleri ile güvenlik gibi hizmetlerden oluşan rekreatif kolaylıklardır. Bu kapsamda sahada yapılan gözlem ve mülakatlar sonucunda değerlendirmeler yapılmıştır.

Tabiat parkında Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yapılan masa ve ocak gibi piknik tesislerin olmasına rağmen sayılarının belli günlerde yetersiz kaldığı ziyaretçiler tarafından ifade edilmiş ve bu nedenle bu konuya ilişkin olarak alanın puanı 3 hesaplanmıştır. Park içinde içme ve kullanma suyunun yeterli düzeyde olduğu, hatta alanın tabiat parkı statüsünde koruma altına alınmasıyla göl suyunun da takviye edildiği yetkililerce belirtilmiştir. Bu bilgilere dayalı olarak bu ölçüt 3 puanla değerlendirilmiştir. Aynı şekilde alanda otopark mevcut olup, günümüz şartlarında yeterli olmadığı yapılan arazi çalışmasında tespit edilmiş ve bu nedenle ilgili ölçüte 1 puan verilmiştir. Bunların dışında alanda tuvalet ve kır gazinosu gibi tesislerin olmasına rağmen kısmen yetersiz oldukları gelen ziyaretçiler tarafından belirtilmekte ve bu durum nedeniyle ilgili kriterler 1 puanla değerlendirilmiştir (Tablo 1, Fotoğraf 3.).

Tabiat parkı içinde kamp imkanları yanında konaklamak isteyenler için Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yöre mimarisine uygun kır evleri inşa edilmiştir. Alanda kamp alanları ve geceleme tesislerinin bulunmasının yanında alana yaklaşık 6 km mesafede Gümüşkayak Kış Sporları Turizm Merkezine ait konaklama tesisleri nedeniyle değerlendirme formunda bu kriter 2 puan üzerinden hesaplanmıştır (Tablo 1).

Rekreatif kolaylık başlığı altında değerlendirilen konulardan biri de güvenlik hizmetleridir. Bu açıdan tabiat parkında resmi olmasa bile işletmeciler tarafından görevlendirilmiş görevliler hizmet vermektedir. Bu nedenle alanın bu değeri 1 puan olarak hesaplanmıştır (Tablo 1).



Fotoğraf 3. Limni Gölü Tabiat Parkı içinde ziyaretçilerin günlük ihtiyaçlarına karşılamak amacıyla yapılmış kır gazinosu, piknik masası, geceleme tesisi ve otopark gibi altyapı hizmetleri tamamlanarak hizmete açılmıştır.

Değerlendirme formunda spor tesisi, oyun bahçesi vb. gibi kolaylıklar veya imkanların sunulması diğer rekreatif kolaylıklar başlığı altında toplamakta ve niteliklerine göre 1 ile 3 puan arasında puanlanmaktadır. Bu kapsamda alanda çocuk oyun bahçesi dışında spor tesisi ve imkanların olmadığından hareketle bu kriter 1 puan olarak değerlendirmeye katılmıştır (Tablo 1).

Gülez yöntemini diğer rekreasyon değerlendirme yöntemlerinde ayıran özellikler arasında sahanın potansiyelini olumsuz etkileyebilecek değerleri de dikkate almasıdır. Yöntemde olumsuz etkenler olarak ifade edilen bu başlık altında alanla ilgili negatif bir değerlendirmede bulunulmamıştır (Tablo 1).

5.Sonuç ve Tartışma

Orman içi rekreasyon potansiyeli değerlendirme formuna göre yapılan değerlendirmeler sonucunda Limni Gölü Tabiat Parkı'nın aktüel rekreasyon potansiyeli % 59 olarak bulunmuştur (Tablo 4).

Tablo 4. Limni Gölü Tabiat Parkı'nın Rekreasyon Potansiyeli

Değerler	Alabileceği En Yüksek Puan	Aktüel Puan	Gelecek Puan
Peyzaj Değeri	35	25	25
İklim Değeri	25	12	12
Ulaşılabilirlik	20	9	12
Rekreatif Kolaylık	20	13	19
Olumsuz Etkenler	-10	0	0
Rekreasyon Potansiyeli	100	59	68

Gülez (1990: 139) yöntemine göre yapılan değerlendirmeler sonucunda bulunan değer % 46 ile % 60 arasında ise rekreasyon potansiyelinin orta düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu durumda Limni Gölü Tabiat Parkı'nın rekreasyon potansiyelinin orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Bulgulara bakıldığında sahanın rekreasyon potansiyelini düşüren en önemli unsurun iklim elemanları olduğu görülmektedir. İklim ve peyzaj gibi doğal faktörleri değiştirmek mümkün olmamakla birlikte özellikle ulaşım ve rekreatif kolaylıklarda yapılacak düzenlemeler az da olsa alanın rekreasyon potansiyelinin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Bu kapsamda ulaşım konusunda Trabzon-Erzurum karayolu dışındaki bağlantı yollarının standardının yükseltilmesi ile alana ulaşımın kolaylaştırılması ile en azından yaz aylarında belli gün ve saatlerde (hafta sonları gibi) alana özel oto dışında ulaşımın sağlanması gibi çalışmalar potansiyelin ve dolayısıyla gelen ziyaretçi sayısının artmasını sağlayacaktır. Bunun yanı sıra alanda günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olarak tuvalet, kır gazinosu ve spor alanı (voleybol sahası gibi) gibi yeni tesisler yapılarak alandaki rekreatif imkanların çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi de sahanın rekreasyon

potansiyelinin yükselmesinde pozitif etkisi olacaktır. Ayrıca alanda önemli bir eksik olan güvenlik hizmetleri işletmeci veya Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nce sağlanmalıdır. Bu eksikliklerin yerine getirilmesi durumunda tabiat parkının rekreasyon potansiyeli birkaç puan daha yükselebileceği görülmektedir. Bu durumda % 59 ile orta düzeyde olan aktüel rekreasyon değeri, söz konusu düzenlemelerle gelecekte % 68'ler seviyesine kadar çıkarılması mümkün olacaktır.

Bununla birlikte doğal unsurları ile öne çıkan ve buna bağlı olarak tabiat parkı olarak koruma altına alınan bu alanın, koruma-kullanma dengesi gözetilerek rekreasyon ve turizm amaçlı kullanımına dikkat edilmelidir. Bu kapsamda son derece hassas bir ekosistem olan Limni Gölü'nün doğal dengesi azami ölçüde korunmalı ve yapılaşma ile birlikte rekreasyon kullanımı sırasında kirlenmemesi veya bozulmaması için gerekli düzenlemeler hayata geçirilmelidir. Bu çerçevede ülkemizde çeşitli şekillerde koruma altına alınmış olmasına rağmen, turizme açılan sahalarda en önemli sorun yerel halkı da içine alan uzun devreli sürdürülebilir yönetim planlarının olmayışıdır. Bu nedenle turizm ve rekreasyon faaliyetlerine açılan bu sahada yapılaşma ve diğer faaliyetlerin belli bir üzen içinde yürütülmesi için bir an önce sürdürülebilir yönetim planı ilgili kurumlar tarafından hayata geçirilmelidir. Bu kapsamda tabiat parkına çok yakın konumda olan Zigana Dağı Gümüşkayak Kış Sporları Turizm Merkezi ile bu alanın bütünleşik bir yaklaşıma planlaması için başta Milli Parklar Genel Müdürlüğü olmak üzere, yerel yöneticiler ve sivil toplum kuruluşları harekete geçmelidir. Birbirine komşu iki ayrı turizm alanının birbirinden bağımsız şekilde planlanması, gelecekte başta gereksiz yapılaşma gibi çeşitli çevresel sorunlara yol açacaktır. Bu nedenle her iki turizm sahasının yönetiminin geliştirilecek uzun devreli yönetim anlayışıyla planlaması gerekmektedir. Böylece her iki saha birbiriyle rekabet etmekten ziyade birbirini destekleyecek bir yapıyla gelecekte turizmden daha fazla pay alacak duruma geleceği gibi, gereksiz yapılaşmanın önüne geçilerek alanlarda olabilecek çevresel bozulmaların da önüne geçilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- ARI, Yılmaz (2003). "Kuş Cenneti Milli Parkında Park Yönetimi-Yöre Halkı İlişkisi", *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 9, s. 7-37.
- ARI, Yılmaz, Soykan, Abdullah (2006). "Kaz Dağı Milli Parkı'nda Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma", *Türk Coğrafya Dergisi*, S.44, s. 11-32.
- AYDINÖZÜ, Duran, İbret, Ünal, Aydın, Miraç (2012). "Kastamonu Ilgaz Dağı Milli Parkında Arazi Kullanımının Analizi". *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 26, s. 108-123.
- BULUT, İhsan (1998). *Torul'un Coğrafi Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No:876, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No: 95, Araştırma Serisi No: 35.
- DOĞANAY, Serkan, Alım, Mete (2003). "Coğrafi Bir Tanıtım: Yedigöller (Uzundere) Günübürlük Rekreasyon Alanı". *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 30, s.127-137.
- EMEKLİ, Gözde (2001). *Bergama'nın Turizm Coğrafyası ve Turizmin Sosyo- Ekonomik Etkileri*, İzmir: Bergama Belediyesi Kültür Yayınları.
- GÜLEZ, Sümer (1990). "Orman içi Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi İçin Bir Değerlendirme Yöntemi", *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, S. 10 (2), s. 132-147.
- KARAKÜÇÜK, Suat (2005). *Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- KERVANKIRAN, İsmail, Eryılmaz, Adile Gül (2014). "Isparta İli Milli Parklarının Rekreasyonel Faaliyetlerde Kullanımı", *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 29, s. 81-110.
- KÖSE, Abdullah (1997). "Kaz Dağlarında Doğal Çevre Özelliklerine Dayanan Günübürlük Rekreasyon Alanlarına Üç Örnek: Ayazma, Pınarbaşı ve Sütüven", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 32, s. 237-262.
- ÖZGÜÇ, Nazmiye (2013). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- SIMMONS, Ian G. (1975). *Rural Recreation in Industrial World*. Londra.
- SOMUNCU, Mehmet (2003). "Türkiye'de Koruma Altındaki Dağlık Alanlarda Turizm/Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri", *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Sempozyumları 2*, s. 65-72.
- SOMUNCU, Mehmet, Ceylan, Serdar (2015). "Dağ Otlaklarından Dağ Sayfiyelerine: Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarındaki İşlevsel Değişim", *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi 3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı*, 5-7 Kasım 2015, s. 317-328.
- TAŞLIGİL, Nuran (1994). "Spil Dağı Milli Parkı", *Türk Coğrafya Dergisi*. S. 29, s. 257-268.
- TIRAŞ, Mehmet (2008). "Kahramanmaraş'ta Günübürlük Rekreasyon Alanına Bir Örnek: Başkonuş", *Doğu Coğrafya Dergisi*, S. 20, s. 35-43.
- YAŞAR, Okan (2001). "Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı (Barış Parkı), Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 36, s. 171-201.
- YAŞAR, Okan (2000). "Ülkemizde Milli Park ve Benzer Statüdeki Alanların Dağılımı", *Türk Coğrafya Dergisi*, S. 35, s. 181-201.
- ZAMAN, Mehmet (2006). "Zigana Dağları'nda Yaylacılık ve Yayla Turizmi", *Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 36, s. 181-195.
- ZAMAN, Mehmet (2012). *Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası (Potansiyel-Alternatifler-Planlama)*, Erzurum: Mega Ofset Matbaacılık.